

رسیدگی فرجامی و نظارت دیوان عالی

در دادرسی کیفری

(مطالعه تطبیقی حقوق ایران، فرانسه و انگلستان)

دکتر ابراهیم رضاقلی زاده

تقدیم به:

«مادر مهربانم»؛

دریای بی‌کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه رنج بوده و وجودش

برایم همه مهر

و «همسر عزیزتر از جانم»؛

نشانه آشکار لطف الهی در زندگی‌ام، به پاس عشق و درک

توصیف‌ناشدنی‌اش.

فهرست علایم اختصاری

ق.ا.د.د.ع.ا.ک	قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸
ق.ا.د.د.ع.ا.م	قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹
ق.ا.د.ک.ف	قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه مصوب ۱۹۵۸
ق.ا.د.ک	قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲
ق.ا	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸
ق.ا.م	قانون اساسی مشروطه مصوب ۱۲۸۵
ق.ت.ک.ا	قانون تجدیدنظر در امور کیفری انگلستان مصوب ۱۹۶۸
ق.د.ا	قانون دادگاه‌های انگلستان مصوب ۲۰۰۳
ق.س.ق.ف	قانون سازمان قضایی فرانسه مصوب ۱۹۷۸
ق.د.ع.ر.د.ا	قواعد دیوان عالی و رهیافت‌های دادرسی انگلستان مصوب ۲۰۰۹
ق.م.ا	قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

فهرست مطالب

فهرست علایم اختصاری.....	۵
مقدمه	۱۳
بخش نخست - رویکرد نظری رسیدگی در دیوان عالی.....	۱۷
فصل نخست - تبیین مفهومی - تاریخی.....	۱۷
مبحث نخست - مفهوم‌شناسی	۱۸
گفتار نخست - رسیدگی فرجامی	۱۸
بند نخست - تعریف	۱۸
بند دوم - انواع رسیدگی فرجامی	۲۱
الف - رسیدگی فرجامی به اعتبار سمت درخواست کننده	۲۱
۱- فرجام عمومی (عادی).....	۲۲
۲ - فرجام به نفع قانون.....	۲۳
ب - رسیدگی فرجامی به اعتبار حفظ حقوق طرفین	۲۷
۱- فرجام اصلی.....	۲۷
۲- فرجام تبعی.....	۲۸
گفتار دوم - نظارت	۲۹
بند نخست - تعریف	۳۰
بند دوم - جنبه‌های نظارت	۳۴
الف - نظارت در مفهوم عام	۳۴
ب - نظارت در مفهوم خاص (نظارت در عملکرد دیوان عالی کشور) ..	۳۷

۸ □ رسیدگی فرجامی و نظارت دیوان عالی در دادرسی کیفری

- مبحث دوم - سیر تاریخی - تقنینی دیوان عالی ۴۳
- گفتار نخست - پیشینه تاریخی ۴۳
- بند نخست - محکمه عالی در حقوق ایران ۴۳
- بند دوم - شورای شاهی در فرانسه ۴۶
- بند سوم - مجلس اعیان در انگلستان ۴۸
- گفتار دوم - پیشینه تقنینی ۵۱
- بند نخست - حقوق ایران ۵۱
- الف - پیش از انقلاب ۵۲
- ب - پس از انقلاب ۵۷
- بند دوم - حقوق فرانسه ۶۵
- بند سوم - حقوق انگلستان ۶۹
- فصل دوم - تبیین رسیدگی فرجامی ۷۳**
- مبحث نخست - مبانی رسیدگی فرجامی ۷۳
- گفتار نخست - فرجام‌خواهی بر پایه شناسایی حق اعتراض ۷۵
- گفتار دوم - فرجام‌خواهی بر پایه اعمال تکلیف نظارتی ۸۱
- مبحث دوم - ماهیت رسیدگی فرجامی ۸۸
- گفتار نخست - محتوای رسیدگی فرجامی ۸۹
- بند نخست - فرجام به مثابه رسیدگی شکلی ۹۰
- بند دوم - فرجام به مثابه رسیدگی حکمی ۹۴
- گفتار دوم - جایگاه رسیدگی فرجامی در فرایند دادرسی ۹۹
- بند نخست - فرجام‌خواهی به عنوان مرحله دوم رسیدگی ۹۹
- بند دوم - فرجام‌خواهی به عنوان مرحله سوم رسیدگی ۱۰۳
- بخش دوم - رویکرد قانونی - اجرایی رسیدگی در دیوان عالی ۱۱۱**
- فصل نخست - فرایند رسیدگی فرجامی در دیوان عالی ۱۱۱**
- مبحث نخست - شرایط طرح فرجام‌خواهی ۱۱۲
- گفتار نخست - قابلیت فرجام‌خواهی ۱۱۳

فهرست مطالب □ ۹

- بند نخست - ملاک فرجام‌خواهی ۱۱۳
- الف - قطعی یا غیر قطعی بودن رأی ۱۱۳
- ب - نوع جرم، نوع و میزان مجازات، دادگاه صادرکننده رأی ۱۱۹
- ج - موارد تبعی ۱۲۶
- بند دوم - مهلت فرجام‌خواهی ۱۳۵
- گفتار دوم - جهات و دارندگان حق فرجام ۱۳۸
- بند نخست - جهات فرجام‌خواهی ۱۳۸
- الف - عدم رعایت مقررات ماهوی ۱۳۹
- ۱- عدم تقصیر متهم ۱۴۰
- ۲- عدم رعایت مجازات قانونی ۱۴۲
- ب - عدم رعایت مقررات شکلی ۱۴۶
- ۱- عدم رعایت اصول دادرسی ۱۴۶
- ۲- عدم انطباق مستندات رأی دادگاه با مدارک موجود در پرونده... ۱۴۹
- ۳- عدم رعایت صلاحیت ۱۵۰
- بند دوم - دارندگان حق فرجام‌خواهی ۱۵۲
- الف - دادستان ۱۵۴
- ب - متهم ۱۵۷
- ج - شاکی و مدعی خصوصی ۱۶۳
- مبحث دوم - کیفیت رسیدگی فرجامی ۱۶۵
- گفتار نخست - آثار فرجام‌خواهی ۱۶۵
- بند نخست - اثر انتقالی ۱۶۶
- بند دوم - اثر تعلیقی ۱۷۱
- گفتار دوم - چگونگی اتخاذ تصمیم ۱۷۴
- بند نخست - ابرام رأی ۱۷۵
- بند دوم - نقض رأی ۱۷۷
- الف - نقض بلاارجاع ۱۷۷
- ب - نقض و ارجاع به شعبه صادرکننده ۱۷۷

۱۰ رسیدگی فرجامی و نظارت دیوان عالی در دادرسی کیفری

- ۱- نقض قرار ۱۷۸
- ۲- نقض به جهت عدم کفایت تحقیقات ۱۷۸
- ج - نقض و ارجاع به شعبه دیگر ۱۷۹
- ۱- نقض و ارجاع به شعبه صالح ۱۸۰
- ۲- نقض و ارجاع به شعبه هم‌عرض ۱۸۰
- ۳- نقض و صدور رأی اصراری ۱۸۱
- فصل دوم - فرایند رسیدگی غیر فرجامی در دیوان عالی ۱۸۴
- مبحث نخست - اعاده دادرسی ۱۸۴
- گفتار نخست - اعاده دادرسی ناظر بر محکومیت ۱۸۸
- بند نخست - موارد پذیرش اعاده دادرسی ناظر بر محکومیت ۱۹۱
- الف - جهات اشتباه‌محور ۱۹۲
- ب - جهات دلیل‌محور ۱۹۶
- بند دوم - ترتیب اعمال اعاده دادرسی ناظر بر محکومیت ۲۰۰
- الف - دارندگان حق اعاده دادرسی ناظر بر محکومیت ۲۰۰
- ب - چگونگی پذیرش اعاده و رسیدگی مجدد ۲۰۲
- گفتار دوم - اعاده دادرسی ناظر بر تشخیص خلاف شرع بین ۲۰۹
- بند نخست - تبیین نهاد خلاف شرع بین ۲۱۰
- بند دوم - مقایسه نهاد فرجام به نفع قانون و تشخیص خلاف شرع بین ۲۱۷
- الف - وجوه اشتراک ۲۱۷
- ب - وجوه افتراق ۲۲۰
- مبحث دوم - ابهام‌زدایی و رفع اشتباه از عملکرد محاکم ۲۲۵
- گفتار نخست - صدور رأی وحدت رویه ۲۲۵
- بند نخست - احراز تعارض در آرای قطعی در موارد مشابه ۲۲۹
- بند دوم - نحوه اتخاذ تصمیم هیئت عمومی دیوان ۲۳۰
- گفتار دوم - تعیین دادگاه و دادرسی صالح ۲۳۵
- بند نخست - حل اختلاف در صلاحیت ۲۳۵
- بند دوم - رسیدگی به ایراد رد دادرسی در فرض تعدد قاضی ۲۴۱

فهرست مطالب □ ۱۱

۲۴۳.....	بند سوم - نقض به دلیل عدم رعایت قواعد تعدد و تکرار جرم
۲۴۷.....	بند چهارم - تجویز احاله
۲۵۱.....	نتیجه گیری و پیشنهادات
۲۵۹.....	ضمایم
۲۵۹.....	ضمیمه ۱ جدول تطبیقی - مقایسه‌ای
۲۶۳.....	ضمیمه ۲ فرهنگ واژگان فرانسه - فارسی
۲۶۶.....	ضمیمه ۳ فرهنگ واژگان انگلیسی - فارسی
۲۶۹.....	ضمیمه ۴ مواد پیشنهادی
۲۷۳.....	فهرست منابع
۲۷۳.....	الف - به زبان فارسی
۲۷۳.....	۱- کتاب‌ها
۲۷۵.....	۲- مقاله‌ها
۲۷۷.....	ب - به زبان عربی
۲۷۷.....	ج - به زبان فرانسه
۲۷۷.....	۱- کتاب‌ها
۲۷۸.....	۲- مقاله‌ها
۲۸۰.....	د - به زبان انگلیسی
۲۸۰.....	۱- کتاب‌ها
۲۸۰.....	۲- مقاله‌ها
۲۸۱.....	ه - رویه قضایی
۲۸۲.....	و - نرم‌افزارهای رایانه‌ای
۲۸۲.....	ز - منابع اینترنتی
۲۸۲.....	ح - تارنمای اینترنتی
۲۸۳.....	نمایه موضوعی